

3:3 Av: PARTA TVERI

FEIN 2 SILB:

17 - 16

3

Rv: D.G.DUX.BRUNSVIC. ET LUNEBURG.

H-H.

Douglas Nicol N. P.251, № 755 (1716 г.)

2/3 талера, Бруншвик-Вольфенбютель, Август Вильгельм, 1714-1731

H-H. – Генрих Хорст, минцмейстер монетного двора в Зелерфельде в 1712-1719

d = 35 мм

VG 30 USD, VF 100 USD

3:4 Av: *IN RECTO DECUS*

2

FEIN - SILB:

3

Rv: GEORGIUS D.G.M.BRIT FRET.HIB [REX.FID.D.]

17-04

H - B

Douglas Nicol N. P.224, № 17 (1704 г.)

2/3 талера, Бруншвик-Люнебург-Целенберг-ГанOVER, Георг Людвик (Георг I, король Англии), 1698-1727

H - B – Генрих Бонхорст, минцмейстер монетного двора в Клаустхол в 1675-1711

d = 35 мм

VG 25 USD, VF 90 USD

[1] Douglas Nicol N. Standard catalog of German coins 1601 to present, including colonial issues, 1st edition. Iöla, 1997.

[2] Ср.: Heidelberger Münzhadlung Herbert Grün. 1. Münz-Auktion. 10. Oktober 1989. Heidelberg, 1989. S.147, N 1117.

НАРЫС ГЕЙНЕ “ПРА ПОЛЬШЧУ” У СВЯТЛЕ НОВАЙ ГІСТАРЫЧНАЙ СІТУАЦЫІ

Я.А.Бяласін

г. Брэст

У спадчыне Гейне, асабліва каалі ідзе размова пра Гейне-рамантыка, пра пльбнь «Малаяя Германія», істотнае месца займаюць падарожныя нататкі. У цыкле «Падарожныя абразкі» («Reisebilder») найбольш грунтоўна прагісаная частка «Італія», а найбольш бадай што, цыгваным з’яўляецца нарыс «Вандроўка па Гарцу». А вось нарыс «Пра Польшчу» прадстаўлены толькі ў найбольш поўных зборах твораў Гейне і як для нас, дык незаслужана забыты.

У гэтым тэксце 25-гадовы студэнт Гейне апісвае сваё падарожжа па акупаванай Прусіі ды Расій тэрыторыі Рэчы Паспалітай. Гэтае падарожжа адбылося ў 1822 годзе і доўжылася некалькі месцаў.

Асноўную частку свайго часу Гейне правёў у акупаванай Прусіі частцы Польшчы, гасцючы ў нобляў і шляхты, але ён бываў, як піша сам, і ў расійскай частцы; ягоны дух «слухаў тактама і ў хацінах простага люд», так што ён «шмат каго з людзей пазнаў з усіх частак Польшчы». (1, ст. 188)

Нарыс Гейне прачытваецца свежа і надзённа пасля падзеяў 90-х гадоў мінулага стагоддзя. У ім ёсць спажыва не толькі для літаратуразнаўца, але і можа найперш для этнакультуролога ды гісторыка.

Так Гейне апісвае тыповага селяніна: «Добра збудаваны, каржакаваты, салдацкае выпраўкі, звычайна з блявымі валасамі; у большасці валасы спадоць вальнай хвалі на плечы. У

имат якіх сялян у доўгіх валасах вельмі пацешная хвароба «Plica polonica» альбо «віслянская коска» (няйначай каўтун - Я.Б.), якой і мы будзем бласлаўлены, калі ў нямецкіх паведах распаўсюдзіцца мода на доўгія валасы». (1, 189)

Гейнэ апісвае Польшчу як браму ў нямецкія землі з Усходу і піша пра мяшанку барбарства і культываванасці ў нацыянальным характары палякаў, якая спрычыненая варожымі кантактамі з Расіяй і прызычным з Францыяй. Аднак заўважае, што мабыць ладныя запасы барбарства ёсць і ў самой краіне.

Гейнэ аўтар досыць суб'ектыўны і небяспрэчны, асабліва калі не забывацца на ягонае бурлівае жыццё (гл. напрыклад, 2, 404), але «пакетная» логіка, якая прысутнічае ў ягоным нарысе «Пра Польшчу», калі нікалі пераконвае самадастаткова. Так, ён фіксуе асельх у Польшчы габрэяў як праслойку прамежкавую паміж магнатамі і прыгоннымі і піша пра канкурэнцыю паміж збыднелай шляхтай і габрэямі. Гейнэ фіксуе два адрозненні паміж станам габрэяў у прускай і расійскай частцы Польшчы (чытай: на тэрыторыі сённяшняй Беларусі): у апошняй габрэям дазвалялася займаць любыя адрэзаныя пасады, і там больш габрэяў жыло з працы на зямлі, у той час як у нямецкай частцы Польшчы яны выключна займаліся рамесніцтвам, вынакствам, гандлем і былі эканомамі ў магнатскіх маёнтках.

Прычынай таго, чаму ў Рэчы Паспалітай асела так шмат габрэяў, Гейнэ называе традыцыйную талерантнасць, маючы на ўвазе, відаць, усе слаі соцыуму, гзн.: і ўлады, і мясцовае насельніцтва. Ён паадрэжлівае сваё меркаванне тым, што распавядае пра аднаго з польскіх каралёў, які ў адказ на прапанову клерыкальных артадоксаў павярнуць польскіх пратэстантаў у каталіцызм адказаў: «Sum rex populorum, sed non consensientiarum».

У Гейнэ часта вычытваецца незадаволенасць кансерватызмам і ўціскам свабоды на Радзіме. Тут, аднак, варта зазначыць, што ў рэлігійным сэнсе Прусія таксама не была багатыёнам артадокаў. Вось для гудзеяў на самой справе не было шанцаў дабіцца поспеху і зрабіць службовую кар'еру. Гэта і было прычынай таго, чаму Гейнэ ў рэшце рэшт пахрысціўся. Што да пратэстантства і каталіцызму, то нездарма ў Берліне на Жандармскім пляцы сталіся два аднолькавыя саборы – Нямецкі і Французскі. Прускі кароль прадаставіў выгнаным з Францыі пратэстантам магчымасць спавядаць сваю канфесію, молячыся на сваёй мове ў сваім храме, адмыслова пабудаваным для іх у цэнтры сталіцы Прусіі. У гэтым рашэнні безумоўна быў элемент знешняй палітыкі, але яно сведчыць і пра пэўную свабоду ў гэтым сегменце грамадскага жыцця Прусіі.

І ўжо жывы рамантык-суб'ектывіст вычуваецца з наступнага апісання: «Знешнясць польскага габрэя жахлівая. Мне прыяноць дрыжыкі, калі я ўспамінаю, як за Мезэрыцам пабачыў палскую вёску, населеную звычайна габрэямі. В...чкая штотыднёвая газетка, гэтаксама навазаная даверху сідкай кашай, не змагла б паўздзейнічаць на мяне так у дуру свотнага парашку, як выглед тых абадраных і брудных стварэнняў, а пафасная прамова натэжнёнага плячам для маршаў і Фатэрыяндам трусак не мучыла б майх вусізі так, як палскі габрэіскі жаргон. Але агада неўзабаве была выцёсненая спачуваннем пасля таго, як я бліжэй разгледзеў стан гэтых людзей і пабачыў і дзіры бы свінья кліч, дзе яны жывуць, шалтоуцца, маляцца богу, хруцяць такі-скаі маленькі шахер-максер - у скрайняй нэндзы». (1, 192)

Для нас цікавай з'яўляецца заўвага Гейнэ, што з Нямецчыны на ўсход мугавалі не толькі габрэі, але і нямецкія рамеснікі. Магутны пласт германізмаў у рамесніцкай, будаўнічай тэрміналогіі Беларускай мовы знаходзіць, такім чынам, яшчэ адно падвержэнне. Відаць, не бесперспектыўная гэтая тэма і для даследчыкаў гісторыі Берасцейшчыны. Варта згадаць хця б пра пасяленні пад Брэст-Літоўскам, аютэранскую кірку у самім горадзе па вуліцы К. Маркса, дзе раней быў кінатэатр, а цяпер месціцца рэкламнае агенства.

Каштоўнымі падаюцца назіранні ліберала Гейнэ, якому цяжка дыхалася ў кансерватыўна-аўтарытарнай Прусіі, нораваў польскіх магнатаў і сялян.

«Свабода большасці палякаў гэта не боская, не Вашынгтонава свабода; толькі малая частка, толькі такія людзі як Касцюшка фразмелі апошнюю і спрабавалі яе распаўсюдзіць. Слова «свабода», якое так хораша і паўназначна звяніць скрозь у польскай гісторыі, было адно выбарчым слоганам нобльў, якія спрабавалі выражаць з каралеўскіх рук як мага больш праваў, каб павялічыць сваю ўладу і тым самым выклікаць анархію. Той прычыні ваяўнічай свабоды, якая набыта лепшая за спакойнае рабства, падштурхнуў палякаў да пагібелі». (1, 196-197)

«Падбітасць польскага сяляніна пад сваёго пана абражае. Ён кланяецца, мала не дастаючы галавой да ног ягамосці, і прамаяляе формулу «Цалую ногі». Той, хто хоча быць персаніфікацыяй

паслужмянасці, няхай пабачыць польскага селяніна, як той стаіць перад панам: бракуе толькі вядзлага сабакіага хвоста. Пабачыўшы такое, я абразу міжволі думато: «І бог стварыў чалавека як свай падобства!» (1, 190) Далей Гейнэ зусім у стылі Канта піша пра незалежнасць, несамастойнасць, самачынны рабскі стан польскага селяніна.

Пра нораўкі простага лоду Гейнэ піша не без сарказму. «У такім касцюме польскі селянін звычайна ў надзелю, калі ён ідзе ў мястэчка, каб выканаць там тры справы: пагалаціць у цырульніку, паслухаць месу і накачацца дапаўна гаралкай. Яго, што праз трэцію справу пэўне жоо сунешыўся душою, бачаць у вугільнай калозе, як ён ляскаць раскнінуўшыся, а вакал яго хэўра дружэбакоў - разглядваюць з шчырай шкадობай, як гэта чалавеку мала трэба. Што гэта за чалавек, калі тры меркі гаралкі - і з ног! Але ж паляк у пяццве нечалавечыя маюць дасягненні» (1, 189)

Непасладоўнай падаецца фіксацыя аўтарам станава абумоўленага характару польскага свабодалюбства і безумоўнага патрыятызму палякаў. «Любоў да Бацькаўшчыны ў палякаў вялікая пачуццё, у якое, як рэкі ў сучветны акіян, упадаюць дзюгія пачуцці; тым не менш гэтая Бацькаўшчына мае не надта каб асаблівы знешні выгляд. Адзін француз, які не мог зразумець, адкуль сталькі любові, асведзіў змрочную палёкую балацянку, калунну нагой у балюце і мовіў, са здекам хітлівым галавоў: «І гэта-воць яны называюць Бацькаўшчынай». Але столькі любові паўстала не з глебы, а з барацьбы за самастойнасць, з гістарычных успамінаў і з нашчасця. Гэтая любоў цяпер лачыць паляк зырка, як у дні Касцюшкі, а можа, нават зырыць. Цяпер палякі да смежатарнасці шануюць усё, што належыць да Бацькаўшчыны» (1, 195)

Нарэшце, аўтар прадастаўляе нам шэкава-супярэчлівае, калі згадаць патрыятызм палякаў, апісанне акупачыі і акупантаў: «Пра прусках ваенных, якія дыслакуюцца ў гэтай мясцовасці, няма патрэбы шмат казаць. Яны, як паўстоль, зухаватыя, храбрыя, веплівыя, шчырыя і сумленныя. Палякі іх паважваюць, бо самі маюць валяккі дух, а зух цэніць усё зухаватае; але пра большыя цёплае пачуццё пакуль кажа адна вайна» (1, 203)

Не нешэкавай падаецца факталогія польскай бібліятэчнай справы. Гэтая апошняя характарызуецца як існуючая ў зародкавым стане; і гэта пры канстатацыі аўтарам таго факту, што польскія магнаты ведаюць аднаго вельмі добра і не маюць праблем пагасцяваць у другім канцы Вялікага герцагства Познаньскага месяч-друпі, як тады суднесці гэта з бібліятэкай Храптовічаў, з выдавецтвамі магунацкімі і з наўнасцо досьць вялікага корпусу ўласна польскай літаратуры, якую Гейнэ фіксуе з уражанасцю і зазіўленнем?

Яшчэ больш месца і дэталёвай увагі аўтар прысвячае тэатру, але гэты аналіз зусім дакальны і датычыць бадай што толькі ўласна польскай гісторыі і традыцыі.

Падагульняючы, можна сказаць тры рэчы.

1. Прачытанне гэтага твору Гейнэ праясняе ў той ці іншай дэталі сучасную палітыку Германіі ў дачыненні да Беларусі.

2. Назіранні Гейнэ ў ягоным нарысе «Пра Польшчу» ў комплексе з другімі аўтэнтычнымі матэрыяламі могуць паслужыць базай для перагляду гістарычных парадыхмаў з часоў «калоднай вайны».

3. Пры якой-кольвечы нагодазе выдаць больш грунтоўныя, чым выкананыя да гэтага часу пераклады з Гейнэ, у Беларусі нельга, калі абыйсці ўвагай нарыс «Пра Польшчу», як датычны гісторыі нашай Бацькаўшчыны.

1. Heinrich Heines sämtliche Werke in 4 Bänden. Herausgegeben von O.Lachmann. Zweiter Band. Leipzig, Philipp Reclam jun.

2. Deutsche Dichter. Band 5. Reclam, Stuttgart, 1989

3. Lexikon deutschsprachiger Schriftsteller. Leipzig, 1967

4. Gero von Wilpert. Deutsches Dichterlexikon. Kröner, Stuttgart, 1989

ИСТОРИЯ ТОТАЛИТАРИЗМА В ГЕРМАНИИ

Еремин А., Левонюк А.Н.

г. Брест, БКИУ

Понятие "тоталитаризм" впервые возникает в окружении Муссолини в середине двадцатых годов. В научной же литературе Запада оно вошло в обиход в конце тридцатых годов. Статус же научной концепции за этим термином утвердил собравшийся в 1952 году в США политологический симпозиум, где тоталитаризм был определён